

„Kaip mokiniams kalbėti apie sovietinį laikotarpį. Metodai ir priemonės.“
2011-11- 29

Aš atstovauju instituciją, kuri vadinasi Tarptautinė komisija nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti. Šios institucijos tikslas- objektyviai iširti nusikaltimus, kurie įvyko nacių ir sovietų okupacijų metu. Todėl vykdydami švietimo veiklą, organizuojame seminarus, konferencijas, įgyvendiname projektus, kurie susiję su abiem okupacijomis: nacių ir sovietų. Tačiau šios konferencijos tema – sovietinė okupacija, todėl pristatysiu mūsų institucijos siūlomą švietimo filosofiją – kaip kalbėti apie sovietinę okupaciją mokiniams, kaip dėstyti mokykloje ir kokius akcentus pateikti jaunam žmogui.

Tačiau iš pradžių apie Tarptautinės komisijos tikslus. Mano atstovaujamos institucijos tikslai yra šie:

- įvertinti nacių ir sovietinės okupacijų laikotarpius;
- visuomenės, ypač jaunimo (moksleivių ir studentų) švietimas

Įgyvendinant Tarptautinės komisijos tikslus, siekiant šviesti visuomenę ir ypač jaunimą, nuo 2002 metų pradėjome įgyvendinti Švietimo apie totalitarinių režimų nusikaltimus, nusikaltimų žmogiškumui prevencijos ir tolerancijos ugdymo programą. Ko siekiame šia programa:

- Prisdėti prie brandžios, atsakingos pilietinės visuomenės formavimo;
- Ugdyti aktyvų, pilietišką jaunimą mokyklose;
- Skatinti istoriją suvokti, o ne tik ją išmokti;
- Ugdyti bendražmogiškas vertybes per istorijos suvokimą.

Šiek tiek plačiau apie išdėstytus programos tikslus. Siekiame, jog jaunas žmogus būtų aktyvus ir mąstantis pilietis. Siekiame, jog istoriją jaunuolis suvoktų širdimi ir jausmais, o ne istorijos faktų iškalimu. Ir vienas iš svarbiausių programos tikslų – bendražmogiškų vertybių, tokių kaip tolerancija, gebėjimas užjausti, pagarba kitam, tiesos siekimas, sąžiningas požiūris, formavimas.

Tolerancijos ugdymo programą įgyvendiname per tokius principus:

- vertybinis santykis (bendražmogiškų vertybių ugdymas)
- tarpdalykiniai ryšiai (siekiame, kad mūsų analizuojamos temos, siūloma metodika būtų naudojama ir įgyvendinama ne tik istorijos, bet ir kitų dalykų pamokose. Siekiame, jog mokytojai kooperuotųsi: istorijos su kalbų ar dailės ir pan.).
- metodų ir priemonių įvairovė
- skatinimas mąstyti ir patiems rasti atsakymus (kalbant apie skaudžius istorinius įvykius, šiuo atveju apie sovietmetį ir sovietinės okupacijos nusikaltimus, atvirai kalbėti apie viską – ne tik apie režimo aukas, bet ir apie kolaborantus, talkininkus ir pačius nusikaltėlius, analizuoti jų elgesio motyvus).
- platus istorinis kontekstas
- neformalus ugdymas (šias temas analizuoti popamokinėje veikloje, organizuojant įvairius renginius, pilietines iniciatyvas, dalyvaujant projektuose).
- komandinis darbas

Tolerancijos ugdymo programą įgyvendiname 4 kryptimis:

1. Mokytojų švietimas (seminarai Lietuvoje ir užsienyje);
2. Tolerancijos centrų tinklo vystymas

3. Projektinė veikla, atmintinų dienų minėjimai;
4. Metodika

Dabar konkrečiau apie kiekvieną kryptį:

1. Mokytojų švietimas vyksta nuo 2003 metų. Organizuojame konferencijas ir seminarus. Lietuvoje organizuojame seminarus ne tik Vilniuje, bet dažnai vykstame į nedidelius miestus ir miestelius. Seminarų metu stengiamės ne tik pristatyti Komisijos istorikų naujausius tyrimus, kt. istorinę medžiagą, metodiką- kaip naudoti ugdymo procese vieną ar kitą istorinį tyrimą, bet skatiname mokytojus panaudoti liudininkus- šiuo atveju buvusius politinius kalinius, tremtinius. Seminarų metu organizuojame susitikimus su jais, keliaujame kartu su seminaro dalyviais rezistencijos kovų dalyvių takais, analizuojame liudininkų medžiagą (tekstus, nuotraukas, kt. vaizdinę medžiagą). Todėl tokia seminare mokytojai yra ne pasyvūs klausytojai, bet aktyvūs dalyviai. Tokiuose seminaruose „gimsta“ ir naujos idėjos – kaip pristatyti mokiniams sovietinės okupacijos temą, tokiu būdu atsiranda ir naujos metodikos.
2. Tolerancijos ugdymo centrų idėja atsirado 2002 metais, kuomet Tarptautinė komisija sukūrė Tolerancijos ugdymo programą - Švietimo apie totalitarinių režimų nusikaltimus, nusikaltimų žmogiškumui prevencijos ir tolerancijos ugdymo programa. Daugiau dėmesio skirti okupacijų temoms, jų analizavimui, taip pat skirti daugiau dėmesio tolerancijos ir netolerancijos temoms- analizuojant praeitį – kalbėti apie dabartį ir ateitį.
Per aštuonerius metus, susiformavo mokytojų – bendraminčių grupė, kurią sudaro ne tik istorikai, bet ir kitų dalykų mokytojai, mokyklų administracijos atstovai. Tokios, nuolat bendradarbiaujančios mokyklos, įkūrė Tolerancijos ugdymo centrus. Šie centrai- tarsi klubai, kuriuose turime savo patikimų kolegų (kartais 1, o kartais net ir visą komandą 5- 7 mokytojus). Taip pat šiose mokyklose jau ir susibūrę mokiniai, kurie nuolat dalyvauja istorinių dienų paminėjimuose ir kitose veiklose. Pavyzdžiui, Tolerancijos ugdymo centrai, mūsų siūlomas istorines atmintinas datas mini įgyvendindami savo idėjas arba vadovaudamiesi (Tarptautinės komisijos sekretoriato) siūlymais. Pavyzdžiui, Sausio 13 – ają - visi vieningai uždega žvakutes.
Tolerancijos ugdymo centras gali būti įkurtas ne tik mokykloje. Pvz.: turime įkurtus centrus muziejuose, Švietimo centruose. Šiuo metu Lietuvoje veikia 83 Tolerancijos ugdymo centrai. Būtent, su šiais Tolerancijos ugdymo centrų nariais ir įgyvendiname Tolerancijos programą.
3. Projektinė veikla ir atmintinų dienų minėjimai. Tarptautinės komisijos Sekretoriatas kiekvienais metais inicijuoja šiuos trumpalaikius projektus – istorinių dienų minėjimus:

- ≡ Sausio 13 –oji. Lietuvos laisvės gynėjų diena;
- ≡ Sausio 27 –oji. Tarptautinė Holokausto aukų atminimo diena;
- ≡ Birželio 14 –oji. Gedulo ir Vilties diena;
- ≡ Rugsėjo 23 –oji. Lietuvos žydų genocido aukų diena;
- ≡ Lapkričio 16 –oji. Tarptautinė Tolerancijos diena;

Šios konferencijos tema yra sovietinė praeitis, tad iš šių penkių, inicijuojamų minėti svarbių istorinių datų su sovietine okupacija yra susijusios dvi: Sausio 13 –oji ir Birželio 14 –oji. Kasmet, mokykloms siūlome idėją- kaip paminėti vieną ar kitą istorinę datą. Tačiau Sausio 13 –osios – Laisvės gynėjų dienos paminėjimo idėja nesikeičia – kasmet siūlome mokykloms uždegti sausio 13 d. 7.50 val. ryto žvakutes mokyklų languose, užgesinti šviesas ir solidarčiai prisiminti apie 1991 m. sausio įvykius bei pakalbėti apie tai, kas tuomet žmones vienijo ir kokia didelė gali būti žmonių solidarumo jėga siekiant laisvės.

Birželio 14 – aįai – Gedulo ir vilties dienos paminėjimui siūlome kasmet vis kitas iniciatyvas. Nes mokiniams neįdomu bųtų daryti tas pačias veiklas kasmet. Be to, stengiamės kasmet pateikti tokią iniciatyvą, kad mokiniai bųtų įtraukiami į aktyvią veiklą. Kai mokinys pats kuria, gamina, analizuoja liudininkų atsiminimus piešia- tuomet jis tampa pats proceso dalyviu. Tuomet ateina ir suvokimas bei susidomėjimas tema, prie kurios prisiliečia. Bųtent tai ir yra išdėstyta mųsų programos principuose ir taip mes tai siekiame įgyvendinti.

Kasmet siūlomos iniciatyvos turi vis kitus pavadinimus, kaip ir visai kitą idėją. Minint Gedulo ir vilties dieną vyko tokiais pavadinimais paminėjimai: “Tremties takais”, „Duryš“, “Likimų traukinys”, “Vilties paukštė”. Daugiau apie vykusias iniciatyvas galima rasti komisijos internetiniame puslapyje: www.komisija.lt

4. Metodika – kaip dėstyti apie totalitarinius režimus, kurią siūlome mokytojams, yra neatsiejama tų veiklų dalis, apie kurias kalbėjau – tai darbas su liudininkais (holokausto ar sovietinės okupacijos), lankymasis istorinėse svarbiose – atmintinose vietose, darbas su liudininkų šaltiniais, įgyvendinimas pilietinių iniciatyvų, kuriose daromos įvairios mokinių ir mokytojų veiklos. Apie visą tai, taip pat, galima rasti mųsų internetiniame puslapyje- www.komisija.lt , švietimo skiltyje.